

نقش سواد مالی در کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها

زینب فره وشی

کارشناسی ارشد مدیریت مالی، موسسه آموزش عالی خرد، بوشهر، ایران.

Zeinab.farahvashi@gmail.com

شماره ۱۰۷ / پاییز ۱۴۰۴ (جلد دوم) / صص ۱۱-۱
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره هشتم)

چکیده

قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها همواره با ریسک‌های مالی، اجرایی و حقوقی مواجه هستند که می‌توانند منجر به افزایش هزینه‌ها، تأخیر در پروژه‌ها و کاهش بهره‌وری منابع مالی شوند. این مطالعه با هدف بررسی نقش سواد مالی در کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری، به صورت کتابخانه‌ای و مروری انجام شد. داده‌ها از طریق مرور نظام‌مند منابع علمی، مقالات پژوهشی، کتاب‌ها و گزارش‌های سازمانی مرتبط گردآوری و با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و روش‌های تحلیلی مقایسه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند. یافته‌ها نشان می‌دهند که سواد مالی مدیران و کارشناسان شهرداری، از طریق بهبود بودجه‌بندی، مدیریت نقدینگی، تحلیل توان مالی پیمانکاران و استفاده از ابزارهای پوشش ریسک، نقش کلیدی در کاهش ریسک‌های قراردادها دارد. همچنین، افزایش شفافیت مالی و تصمیم‌گیری مبتنی بر داده‌ها، موجب بهبود عملکرد پروژه‌ها و اعتماد سازمانی می‌شود. مطالعه حاضر پیشنهاد می‌کند که ارتقای سواد مالی کارکنان و مدیران شهرداری‌ها به عنوان یک راهبرد کلیدی در مدیریت قراردادهای پیمانکاری و کاهش ریسک‌های مرتبط مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: سواد مالی، ریسک پیمانکاری، مدیریت مالی شهرداری.

مقدمه

قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها از جمله ابزارهای مهم برای تأمین خدمات و اجرای پروژه‌های عمرانی و خدمات شهری به شمار می‌روند. این قراردادها معمولاً شامل تعاملات مالی، برنامه‌ریزی زمانی، تخصیص منابع و مدیریت ریسک‌های متعدد هستند. با این حال، تجربه نشان داده است که بسیاری از پروژه‌های شهری به دلیل مدیریت ناکارآمد مالی، برنامه‌ریزی ضعیف و عدم شناخت کافی از ریسک‌های مالی و قراردادی، با تأخیر، افزایش هزینه‌ها و حتی شکست مواجه می‌شوند (پناه پوری، ۱۴۰۴). یکی از عوامل کلیدی که می‌تواند به کاهش ریسک‌های مالی و قراردادی در پروژه‌های پیمانکاری کمک کند، سواد مالی است. سواد مالی به معنای توانایی درک، تحلیل و مدیریت امور مالی، برنامه‌ریزی بودجه و ارزیابی ریسک‌های اقتصادی و مالی است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که سازمان‌ها و مدیرانی که از سطح بالایی از سواد مالی برخوردارند، قادرند تصمیمات بهتری در زمینه تخصیص منابع، مدیریت هزینه‌ها و پیش‌بینی بحران‌های مالی اتخاذ کنند، و در نتیجه ریسک‌های مرتبط با قراردادهای پیمانکاری را کاهش دهند (اسحاقیان درچه، ۱۴۰۳).

با توجه به اهمیت اقتصادی و اجتماعی پروژه‌های شهرداری‌ها و حجم بالای منابع مالی اختصاص یافته به این پروژه‌ها، کمبود سواد مالی در میان مدیران و کارکنان مرتبط با قراردادهای پیمانکاری می‌تواند منجر به افزایش ریسک‌های مالی، حقوقی و اجرایی شود. این مسئله علاوه بر تحمیل هزینه‌های اضافی، ممکن است کیفیت ارائه خدمات شهری و رضایت شهروندان را نیز تحت تأثیر قرار دهد (کریم نیا، ۱۴۰۱). بنابراین، شناسایی نقش سواد مالی و بررسی اثر آن بر کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این موضوع می‌تواند به تدوین راهکارهای مؤثر برای آموزش مالی مدیران، بهبود فرایندهای مدیریتی و افزایش کارایی پروژه‌های شهری منجر شود و در نتیجه، هم منافع اقتصادی سازمان و هم رفاه اجتماعی شهروندان را بهبود بخشد (تفتیان و باقی‌نسب، ۱۴۰۲).

قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها به دلیل ماهیت پیچیده و وجود ذینفعان متعدد، همواره با ریسک‌های قابل توجهی همراه هستند (گلچینی^۱ و همکاران، ۲۰۲۵). این ریسک‌ها می‌توانند شامل چالش‌های حقوقی، اقتصادی، مدیریتی و اجتماعی باشند و اغلب ناشی از عدم شفافیت، بوروکراسی، فرآیندهای پیچیده تصمیم‌گیری و تخصیص نادرست منابع است (پاراسکوا و تسولفاس^۲، ۲۰۲۵؛ گلچینی و همکاران، ۲۰۲۵). مدیریت ناکارآمد این ریسک‌ها می‌تواند منجر به هدر رفت منابع عمومی، افزایش هزینه‌های پروژه، تأخیر در تکمیل طرح‌ها و کاهش کیفیت خدمات شهری شود و در نهایت اعتماد عمومی را تحت تأثیر قرار دهد (پاراسکوا و تسولفاس، ۲۰۲۵).

مطالعات مختلف نشان می‌دهند که سیستم‌های تدارکات عمومی، به ویژه در سطح شهرداری‌ها، نیازمند مدل‌های جامع ارزیابی ریسک هستند تا سناریوهای احتمالی خسارت مالی، حقوقی و عملیاتی شناسایی و مدیریت شوند (کارائینا و کارتاویخ^۳، ۲۰۱۹). به علاوه، قراردادهای ناقص، عدم دسترسی به اطلاعات کافی، وجود فساد و ضعف‌های نظارتی، ریسک‌های قراردادی را تشدید می‌کنند و امکان پیش‌بینی و مدیریت ریسک را کاهش می‌دهند (ایوسا و مارتیمورت^۴، ۲۰۱۴). در این زمینه، پیچیدگی‌های مرتبط با تعدد پیمانکاران، محدودیت منابع، فشارهای سیاسی و نیاز به پاسخگویی اجتماعی نیز به عنوان عوامل تشدیدکننده ریسک‌های پیمانکاری شناخته شده‌اند (گلچینی و همکاران، ۲۰۲۵).

یکی از عوامل کلیدی که می‌تواند نقش مؤثری در کاهش ریسک‌های مرتبط با قراردادهای پیمانکاری ایفا کند، سواد مالی است. سواد مالی به معنای توانایی افراد و مدیران در درک و تحلیل مسائل مالی، برنامه‌ریزی بودجه، ارزیابی ریسک‌ها و اتخاذ تصمیمات اقتصادی آگاهانه است (لوساردی و میچل^۵، ۲۰۱۳). تحقیقات نشان داده‌اند که افزایش سواد مالی می‌تواند عملکرد مالی سازمان‌ها را بهبود بخشد، سودآوری پروژه‌ها را افزایش دهد و ریسک‌گریزی غیرضروری را کاهش دهد (فراکو^۶ و همکاران، ۲۰۲۵). همچنین، سواد مالی می‌تواند باعث افزایش توانایی مدیران در پیش‌بینی بحران‌های مالی، بهینه‌سازی تخصیص منابع و اتخاذ تصمیمات استراتژیک مبتنی بر تحلیل ریسک شود (اوهرلر و هورن، ۲۰۲۳).

با وجود اهمیت روزافزون سواد مالی، شواهد نشان می‌دهد که در بسیاری از شهرداری‌ها، سطح سواد مالی مدیران و ذینفعان در حوزه قراردادهای پیمانکاری پایین است و این مسئله منجر به تصمیم‌گیری‌های ناکارآمد، افزایش هزینه‌ها و تأخیر در پروژه‌ها می‌شود (گلچینی و همکاران، ۲۰۲۵). کمبود آموزش‌های مالی، نبود سیستم‌های حمایتی و عدم دسترسی به اطلاعات جامع مالی، از جمله عوامل محدودکننده در این زمینه محسوب می‌شوند (لوساردی و میچل،

¹ Golchini

² Paraskeva & Tsoulfas

³ Karanina & Kartavyh

⁴ Iossa & Martimort

⁵ Lusard & Mitchell

⁶ FARUKU

۲۰۱۳). در نتیجه، ایجاد ظرفیت مالی در سازمان‌های شهری و ارتقای سواد مالی مدیران و کارکنان می‌تواند به عنوان ابزاری مؤثر برای کاهش ریسک‌های قراردادی و افزایش شفافیت و کارایی در تدارکات عمومی عمل کند. با توجه به اهمیت اقتصادی و اجتماعی پروژه‌های شهرداری‌ها، پر کردن این شکاف تحقیقاتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مسئله اصلی این پژوهش این است که چگونه سواد مالی می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر در شناسایی، ارزیابی و کاهش ریسک‌های موجود در قراردادهای پیمانکاری شهرداری‌ها عمل کند و چه مکانیزم‌هایی برای تقویت این نقش در جهت بهبود کارایی و شفافیت فرآیندهای تدارکات شهری قابل تصور است. این پژوهش با هدف ارائه راهکارهای عملی برای مدیران شهری و سیاست‌گذاران، به دنبال ارتقای مدیریت ریسک از طریق افزایش سواد مالی در این حوزه حیاتی است و می‌تواند به کاهش هزینه‌ها، افزایش بهره‌وری و بهبود اعتماد عمومی منجر شود. با توجه به مطالب ارائه شده مسئله اصلی پژوهش حاضر مروری بر نقش سواد مالی در کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها است.

مبانی نظری

مفهوم سواد مالی

سواد مالی به عنوان یک مفهوم چندوجهی و پیچیده، فراتر از توانایی درک مفاهیم پایه‌ای مالی است و شامل دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای مالی فرد می‌شود که امکان مدیریت مؤثر منابع مالی را فراهم می‌کند (کوجوگلو^۱، ۲۰۲۱؛ اوزدمیر^۲، ۲۰۲۲). این دانش و مهارت‌ها به افراد اجازه می‌دهند تا تصمیمات مالی آگاهانه اتخاذ کنند، منابع خود را بهینه تخصیص دهند و از پیامدهای منفی اقتصادی پیشگیری کنند (دپاک^۳ و همکاران، ۲۰۱۵). سواد مالی شامل درک مفاهیمی مانند بودجه‌بندی، پس‌انداز، استقراض، مدیریت بدهی، بیمه، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی مالی بلندمدت است و توانایی تحلیل اطلاعات مالی و انتخاب گزینه‌های مناسب در شرایط مختلف اقتصادی را فراهم می‌کند (کوجوگلو، ۲۰۲۱).

یکی از جنبه‌های مهم سواد مالی، توانایی تصمیم‌گیری مالی آگاهانه است. این توانایی به افراد امکان می‌دهد تا پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدت تصمیمات مالی خود را ارزیابی کنند و از تصمیمات هیجانی یا پرریسک که ممکن است منجر به خسارت مالی شوند، اجتناب کنند (رِمند^۴، ۲۰۱۰؛ مکزی^۵، ۲۰۱۱). تحقیقات نشان می‌دهند که سواد مالی نه تنها شامل دانش تئوریک مالی است، بلکه مهارت عملی در استفاده از این دانش و رفتار مالی صحیح در زندگی روزمره را نیز در بر می‌گیرد (کوجوگلو، ۲۰۲۱). به عنوان مثال، توانایی مدیریت بدهی‌ها، انتخاب ابزارهای سرمایه‌گذاری مناسب، و برنامه‌ریزی برای بازنشستگی، نمونه‌هایی از کاربردهای عملی سواد مالی در زندگی افراد است (براونشتاین و ولج^۶، ۲۰۰۲). علاوه بر جنبه فردی، سواد مالی دارای ابعاد سازمانی و اجتماعی نیز هست. در سطح سازمانی، سواد مالی مدیران و کارکنان بهبود تصمیم‌گیری در زمینه تخصیص منابع، کاهش ریسک‌های مالی و بهینه‌سازی پروژه‌ها را امکان‌پذیر می‌کند (کوجوگلو، ۲۰۲۱). در سطح اجتماعی، افزایش سواد مالی شهروندان می‌تواند منجر به بهبود رفتارهای مالی عمومی، کاهش بدهی‌های نامناسب، افزایش پس‌انداز و سرمایه‌گذاری آگاهانه و ارتقای رفاه مالی جامعه شود (دپاک و همکاران، ۲۰۱۵).

¹ Kocoglu

² Özdemir

³ Deepak

⁴ Remund

⁵ McKenzie

⁶ Braunstein & Welch

اهمیت سواد مالی در سال‌های اخیر به دلیل پیچیدگی روزافزون بازارهای مالی و صنعت خدمات مالی افزایش یافته است. مصرف‌کنندگان برای مشارکت مؤثر در مدیریت امور مالی خود و مقابله با محصولات و خدمات مالی پیچیده، نیازمند سطح بالایی از دانش و مهارت‌های مالی هستند (براونشتاین و ولچ، ۲۰۰۲). علاوه بر این، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که سواد مالی می‌تواند رفتارهای مالی غیرمنطقی مانند ریسک‌گریزی افراطی، تصمیمات سرمایه‌گذاری ناآگاهانه یا انحراف از برنامه‌های مالی بلندمدت را کاهش دهد و افراد را به سمت تصمیمات مالی منطقی‌تر هدایت کند (اوزدمیر، ۲۰۲۲). با توجه به این اهمیت، سواد مالی به عنوان یک ابزار کلیدی برای تقویت توان تصمیم‌گیری، کاهش ریسک‌های مالی و افزایش رفاه مالی فرد و جامعه شناخته می‌شود. پژوهش‌ها تأکید دارند که ارتقای سواد مالی نه تنها نیازمند آموزش دانش مالی است، بلکه شامل پرورش مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای صحیح مالی نیز می‌باشد تا افراد بتوانند در مواجهه با شرایط اقتصادی متغیر و پیچیده، تصمیمات آگاهانه و مؤثری اتخاذ کنند (رمند، ۲۰۱۰؛ مکنزی، ۲۰۱۱؛ کوجوگلو، ۲۰۲۱).

مؤلفه‌های سواد مالی

مؤلفه‌های اصلی سواد مالی به طور کلی شامل سه بخش است که به «سه گانه بزرگ سواد مالی» شناخته می‌شوند: دانش مالی، رفتار مالی و نگرش مالی (دوس و موهاپاترا^۱، ۲۰۲۳؛ بوشان و میدوری، ۲۰۱۴). دانش مالی به فهم اصول، مفاهیم و ابزارهای مالی اشاره دارد و پایه تصمیم‌گیری‌های آگاهانه را فراهم می‌کند. رفتار مالی به چگونگی اعمال این دانش در عمل مرتبط است و شامل نحوه پس‌انداز، سرمایه‌گذاری، مدیریت بدهی‌ها و هزینه‌های روزمره می‌شود. نگرش مالی نیز باورها، ارزش‌ها و طرز فکر افراد نسبت به پول و منابع مالی را شامل می‌شود و بر تصمیم‌گیری‌های مالی و انگیزه افراد در مدیریت منابع تأثیرگذار است (دوس و موهاپاترا، ۲۰۲۳؛ بوشان و میدوری^۲، ۲۰۱۴). این سه مؤلفه به طور هم‌افزا عمل می‌کنند و برای بهبود سواد مالی سازمان‌ها، برنامه‌های آموزشی باید هم بر افزایش دانش مالی و هم بر توسعه رفتارهای مالی مثبت و نگرش‌های مطلوب تمرکز داشته باشند (بوشان و میدوری، ۲۰۱۴). مطالعات نشان می‌دهد که صرف آموزش دانش مالی بدون اصلاح نگرش و رفتار افراد، تأثیر کمی بر عملکرد مالی سازمان‌ها دارد (رامان^۳، ۲۰۲۴). به عبارت دیگر، سواد مالی باید یک رویکرد جامع و چند بعدی باشد که همه جوانب فردی و سازمانی را در بر گیرد.

ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها

قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها با مجموعه‌ای از ریسک‌ها و چالش‌ها همراه هستند که می‌توانند تأثیر قابل توجهی بر کارایی، شفافیت، کیفیت خدمات و رضایت شهروندان داشته باشند. یکی از ریسک‌های اصلی، ماهیت پیچیده فرآیندهای تدارکات و برون‌سپاری است، به ویژه در زمینه فناوری اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی (IT/IS) در دولت‌های محلی. پیچیدگی این قراردادها ناشی از تعدد ذینفعان، نیاز به هماهنگی میان واحدهای مختلف و پیچیدگی فنی پروژه‌ها است و می‌تواند مدیریت فرآیندهای تحول دیجیتال را با دشواری مواجه کند (گیاروم^۴، ۲۰۲۵). مطالعات نشان داده‌اند که عدم توانایی در مدیریت این پیچیدگی‌ها می‌تواند منجر به تأخیر در پروژه‌ها، افزایش هزینه‌ها و کاهش کیفیت خدمات ارائه‌شده به شهروندان شود (گیاروم، ۲۰۲۵).

علاوه بر پیچیدگی‌های فناورانه، قراردادهای بخش عمومی به ویژه در حوزه خدمات انسانی، با چالش‌های مدیریتی و سازمانی مواجه هستند. تقسیم مسئولیت‌ها میان پیمانکاران متعدد و جدایی آژانس‌های سیاست‌گذار از پیمانکاران

¹ Das & Mahapatra
² Bhushan & Medury
³ Raman
⁴ Gjaerum

ارائه‌دهنده خدمات، می‌تواند شکاف‌هایی بین اهداف برنامه و نتایج واقعی ایجاد کند و مسائل مربوط به کنترل، پاسخگویی و انگیزه‌ها را تشدید نماید (چالمرز و دیویس^۱، ۲۰۰۱). این وضعیت ممکن است منجر به ناکارآمدی در پیاده‌سازی برنامه‌ها، تضاد منافع و کاهش اثربخشی تصمیمات اتخاذ شده شود. همچنین، فقدان هماهنگی میان واحدهای مختلف می‌تواند خطر بروز مشکلات حقوقی و اختلافات قراردادی را افزایش دهد (چالمرز و دیویس، ۲۰۰۱). یکی دیگر از ریسک‌های مهم در قراردادهای پیمانکاری شهرداری‌ها، مسائل مربوط به صداقت و شفافیت در فرآیندهای مناقصه است. روش‌های سنتی تدارکات اغلب با ریسک سوءاستفاده، فساد و روابط خصمانه میان پیمانکاران و مدیریت مواجه هستند (فارل و سانیندیجو^۲، ۲۰۲۰). حجم بالای جریان‌های مالی، عدم شفافیت اطلاعات و ضعف نظارت، این ریسک‌ها را تشدید می‌کنند و می‌توانند موجب کاهش اعتماد عمومی و شکست پروژه‌ها شوند (مرک^۳ و همکاران، ۲۰۱۷). در بسیاری از موارد، فقدان سیستم‌های نظارتی کارآمد و اطلاعات دقیق مالی باعث می‌شود که تصمیم‌گیری‌ها مبتنی بر منافع کوتاه‌مدت یا فرصت‌طلبی پیمانکاران باشد، که اثرات بلندمدتی بر کارایی و اثربخشی پروژه‌ها دارد.

ریسک‌های قراردادی همچنین شامل فرصت‌طلبی پیش و پس از قرارداد می‌شود. قراردادهای بلندمدت در بخش عمومی ممکن است مستعد فرصت‌طلبی پس از قرارداد باشند، زیرا پیمانکاران پس از امضای قرارداد ممکن است به دنبال افزایش منافع خود از طریق تغییر شرایط پروژه باشند، در حالی که قراردادهای کوتاه‌مدت، اگرچه می‌تواند کارایی را افزایش دهند، اما در برابر فرصت‌طلبی پیش از قرارداد آسیب‌پذیر هستند (لین^۴، ۲۰۰۱). این نوع ریسک‌ها، ضرورت طراحی قراردادهای منعطف و دارای مکانیسم‌های کنترلی مناسب را برجسته می‌سازد تا هم منافع شهرداری حفظ شود و هم انگیزه‌های پیمانکار برای ارائه خدمات با کیفیت افزایش یابد. علاوه بر این، ریسک‌های مرتبط با ناکارآمدی فرآیندهای مدیریتی و بوروکراسی سازمانی نیز اهمیت ویژه‌ای دارند. شهرداری‌ها به دلیل ساختار پیچیده و تعدد واحدهای اجرایی، اغلب با مشکلات هماهنگی، تأخیر در تصمیم‌گیری و افزایش هزینه‌های اداری مواجه هستند (مرک و همکاران، ۲۰۱۷). نبود یک سیستم یکپارچه مدیریت ریسک و فقدان ابزارهای نظارتی کارآمد، باعث می‌شود که ریسک‌های کوچک به بحران‌های بزرگ تبدیل شوند و تأثیرات منفی بر کیفیت پروژه‌ها و خدمات شهری داشته باشند.

در نهایت، ریسک‌های سیاسی و اجتماعی نیز در قراردادهای پیمانکاری شهرداری‌ها قابل توجه هستند. فشارهای سیاسی، تغییرات در مدیریت شهری و انتظارات اجتماعی از عملکرد پروژه‌ها، می‌تواند تصمیم‌گیری‌های مدیریتی را تحت تأثیر قرار دهد و موجب اتخاذ تصمیمات کوتاه‌مدت به جای برنامه‌ریزی بلندمدت شود (چالمرز و دیویس، ۲۰۰۱). این امر به ویژه در پروژه‌هایی که با بودجه عمومی و منابع محدود انجام می‌شوند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. در مجموع، قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها با مجموعه‌ای از ریسک‌های فنی، مدیریتی، اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مواجه هستند که نیازمند مدیریت دقیق و ساختارمند ریسک است. بررسی و شناسایی این ریسک‌ها و طراحی راهکارهای مناسب، از جمله ایجاد شفافیت بیشتر، استفاده از فناوری‌های نوین مدیریت پروژه، افزایش پاسخگویی و تقویت سواد مالی مدیران، می‌تواند اثرات منفی این ریسک‌ها را کاهش دهد و منجر به ارتقای کارایی، شفافیت و کیفیت خدمات شهری شود (گیاروم، ۲۰۲۵؛ فارل و سانیندیجو، ۲۰۲۰؛ مرک و همکاران، ۲۰۱۷).

نقش سواد مالی در کاهش ریسک‌های مالی

¹ Chalmers & Davis

² Farrell & Sunindijo

³ Mrak

⁴ Lane

سواد مالی یکی از مهم‌ترین ابزارها برای کاهش ریسک‌های مالی در سطوح فردی، خانوادگی، سازمانی و اجتماعی به شمار می‌رود و به عنوان عاملی مؤثر در ارتقای توان تصمیم‌گیری مالی، مدیریت منابع و بهینه‌سازی رفتارهای اقتصادی شناخته می‌شود (اوبنگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). افراد دارای سواد مالی بالا قادرند مفاهیم مالی پیچیده مانند بودجه‌بندی، مدیریت بدهی، سرمایه‌گذاری، بیمه و برنامه‌ریزی مالی بلندمدت را به‌طور جامع درک کنند و از این دانش برای اتخاذ تصمیمات آگاهانه بهره‌برداری کنند. این توانایی‌ها موجب می‌شوند که افراد بتوانند ریسک‌های مالی بالقوه را شناسایی کرده و اقدامات پیشگیرانه مناسبی برای کاهش اثرات منفی آن‌ها اتخاذ کنند. به عبارت دیگر، سواد مالی نه تنها دانش نظری را شامل می‌شود، بلکه مهارت‌های عملی، نگرش‌ها و رفتارهای مالی صحیح را نیز در بر می‌گیرد، تا افراد بتوانند در مواجهه با نوسانات اقتصادی و شرایط بحرانی، تصمیمات منطقی و بهینه‌ای اتخاذ کنند (کورکماز^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ ساتر^۳ و همکاران، ۲۰۲۰).

یکی از ابعاد مهم نقش سواد مالی، تأثیر آن بر نگرش و رفتار افراد نسبت به ریسک است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که افراد دارای سواد مالی پایین‌تر تمایل دارند که رفتار ریسک‌گریزانه‌تری از خود نشان دهند و در شرایطی که می‌توانند با سرمایه‌گذاری یا انتخاب‌های مالی هوشمندانه، بازده بهتری کسب کنند، از فرصت‌ها غفلت می‌کنند (باخو^۴ و همکاران، ۲۰۱۵). در مقابل، آموزش و ارتقای سواد مالی باعث می‌شود افراد با تحلیل درست اطلاعات مالی، ناسازگاری میان نگرش و رفتار ریسک‌پذیری خود را کاهش دهند و رفتارهای مالی متعادل‌تر و منطقی‌تری از خود بروز دهند (کورکماز و همکاران، ۲۰۲۱). همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که آموزش سواد مالی می‌تواند باعث شود افراد صبورتر باشند، کمتر تحت تأثیر انگیزه‌های کوتاه‌مدت قرار گیرند و تصمیمات مالی خود را با چشم‌انداز بلندمدت اتخاذ کنند، که این امر مستقیماً به کاهش ریسک‌های مالی و افزایش ثبات اقتصادی شخصی و خانوادگی منجر می‌شود (ساتر و همکاران، ۲۰۲۰).

در عصر اقتصاد دیجیتال، سواد مالی اهمیت فزاینده‌ای یافته است، زیرا افراد برای مدیریت دارایی‌ها، پرداخت‌های آنلاین، سرمایه‌گذاری‌های دیجیتال و مقابله با جرایم سایبری، نیازمند دانش و مهارت‌های مالی و دیجیتال هستند (اوغونولا^۵ و همکاران، ۲۰۲۴). توانایی شناسایی خطرات مالی آنلاین، پیشگیری از حملات فیشینگ، محافظت از هویت دیجیتال و مدیریت امن اطلاعات مالی، بخشی از اثرات مستقیم سواد مالی در کاهش ریسک‌های مالی محسوب می‌شوند. علاوه بر این، فناوری‌های نوین مانند بلاک‌چین، قراردادهای هوشمند و ابزارهای هوش مصنوعی در مدیریت مالی دیجیتال مؤثر هستند؛ اما بهره‌گیری از این فناوری‌ها بدون دانش و سواد مالی کافی، می‌تواند خود موجب افزایش ریسک‌ها شود. بنابراین، سواد مالی همزمان با سواد دیجیتال، به عنوان ابزاری حیاتی برای کاهش ریسک‌های نوین مالی و افزایش امنیت اقتصادی افراد و سازمان‌ها عمل می‌کند (منسا^۶، ۲۰۲۴).

یکی دیگر از ابعاد مهم، سواد مالی پایین به عنوان ریسک سیستمی در سطح خانوار و جامعه است. کمبود سواد مالی می‌تواند موجب کاهش انعطاف‌پذیری مالی خانوارها، تخصیص ناکارآمد دارایی‌ها و افزایش آسیب‌پذیری آن‌ها در برابر شوک‌های اقتصادی، تورم، نوسانات قیمت انرژی و سایر بحران‌های مالی شود (گائو^۷ و همکاران، ۲۰۲۵). این آسیب‌پذیری‌ها شامل افزایش ریسک نکول اعتباری، کاهش توانایی مدیریت بدهی‌ها و ناتوانی در استفاده بهینه از

¹ Obeng
² Korkmaz
³ Sutter
⁴ Bajo
⁵ Ogunola
⁶ Mensah
⁷ Gao

فرصت‌های سرمایه‌گذاری است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که ارتقای سواد مالی می‌تواند تاب‌آوری مالی خانوارها را افزایش دهد، توانایی مقابله با بحران‌ها و شوک‌های اقتصادی را تقویت کند و از زیان‌های احتمالی ناشی از نوسانات بازار و شرایط غیرقابل پیش‌بینی جلوگیری نماید (گائو و همکاران، ۲۰۲۵).

سواد مالی علاوه بر اثرات فردی و خانوادگی، نقش مهمی در سطح سازمانی و اجتماعی نیز دارد. مدیران و کارکنان سازمان‌ها با سواد مالی بالا می‌توانند ریسک‌های پروژه‌های سازمانی، سرمایه‌گذاری‌ها و قراردادهای پیچیده را پیش‌بینی و مدیریت کنند، منابع را بهینه تخصیص دهند و احتمال شکست مالی پروژه‌ها و افزایش هزینه‌های غیرضروری را کاهش دهند (اوبنگ و همکاران، ۲۰۲۴). از منظر اجتماعی، افزایش سواد مالی موجب ارتقای رفتارهای مالی آگاهانه، کاهش بدهی‌های غیرضروری، افزایش پس‌انداز و سرمایه‌گذاری‌های منطقی و در نهایت بهبود رفاه اقتصادی جامعه می‌شود (ساتر و همکاران، ۲۰۲۰؛ کورکماز و همکاران، ۲۰۲۱). این امر اهمیت آموزش و ارتقای سواد مالی در سیاست‌های اقتصادی و برنامه‌های توسعه اجتماعی را نشان می‌دهد (ناوید و علی، ۲۰۲۴).

در نهایت، ترکیب سواد مالی با فناوری‌های نوین و ابزارهای دیجیتال می‌تواند اثربخشی مدیریت ریسک‌های مالی را به شکل قابل توجهی افزایش دهد. سواد مالی به افراد و سازمان‌ها اجازه می‌دهد تا از فناوری‌های نوین برای پیش‌بینی ریسک‌ها، کاهش خسارت‌ها و افزایش بهره‌وری استفاده کنند و در نتیجه اعتماد به سیستم‌های مالی، ثبات اقتصادی و سلامت مالی جامعه تقویت می‌شود (منسا، ۲۰۲۴؛ اوگونولا و همکاران، ۲۰۲۴). بدین ترتیب، سواد مالی به عنوان یک عامل راهبردی و پیشگیرانه، نقش کلیدی در کاهش ریسک‌های مالی و ایجاد تاب‌آوری اقتصادی پایدار ایفا می‌کند و می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای مقاوم‌تر و اقتصادی با ثبات بیشتر منجر شود.

روش شناسی

این مطالعه از نوع تحقیق کتابخانه‌ای و مروری است و با هدف بررسی نقش سواد مالی در کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها انجام شده است. در این روش، داده‌ها و اطلاعات تحقیق از منابع ثانویه شامل مقالات علمی، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، گزارش‌های سازمانی و اسناد رسمی شهرداری‌ها گردآوری شده‌اند. استفاده از منابع مروری به پژوهشگر امکان می‌دهد تا دیدگاهی جامع از وضعیت موجود و روندهای تحقیقاتی در این حوزه به دست آورد و یافته‌های مرتبط را تحلیل و دسته‌بندی کند. گردآوری داده‌ها با جستجوی سیستماتیک در پایگاه‌های علمی داخلی و بین‌المللی از جمله SID، MagIran، Google Scholar و Scopus انجام شد. کلیدواژه‌هایی مانند «سواد مالی»، «ریسک پیمانکاری»، «مدیریت مالی شهرداری» و «قراردادهای عمومی» برای شناسایی مطالعات مرتبط به کار گرفته شدند. پس از بررسی اولیه، منابع مرتبط و با کیفیت بر اساس معیارهایی مانند ارتباط موضوعی، اعتبار علمی و تازگی پژوهش انتخاب شدند. در مرحله تحلیل، داده‌ها به صورت کیفی و مقایسه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند. ابتدا یافته‌های پژوهش‌های مختلف دسته‌بندی و موضوع‌بندی شد، سپس روابط بین سواد مالی و کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری شناسایی و الگوهای مشترک استخراج گردید. تحلیل محتوای منابع همچنین امکان شناسایی راهکارها، چالش‌ها و توصیه‌های عملی در حوزه مدیریت مالی شهرداری‌ها را فراهم کرد. این روش شناسی مروری، علاوه بر فراهم کردن دیدگاه جامع و علمی، امکان شناسایی خلاءهای پژوهشی و ارائه پیشنهادات سیاستی و مدیریتی برای بهبود مدیریت مالی و کاهش ریسک‌های پیمانکاری در شهرداری‌ها را نیز فراهم می‌آورد.

بحث و نتیجه گیری

¹ Naveed & Ali

یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که سواد مالی به عنوان یک عامل کلیدی در کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها نقش حیاتی ایفا می‌کند. پژوهش‌های مروری نشان می‌دهند که عدم توانایی مدیران در درک مفاهیم مالی و مدیریت منابع موجب افزایش ریسک‌های مالی، اجرایی و حقوقی در پروژه‌های شهری می‌شود. به‌طور خاص، توانایی تحلیل بودجه، پیش‌بینی هزینه‌ها و مدیریت نقدینگی از طریق سواد مالی، باعث کاهش احتمال تأخیر در پرداخت به پیمانکاران و جلوگیری از افزایش هزینه‌های غیرمنتظره می‌گردد. یکی دیگر از ابعاد مهم نقش سواد مالی، توانایی ارزیابی توان مالی و اعتباری پیمانکاران است. بررسی صورت‌های مالی و شاخص‌های عملکردی پیمانکاران به مدیران شهرداری امکان می‌دهد تا پیمانکاران با ظرفیت واقعی برای اجرای پروژه انتخاب شوند و از بروز ریسک‌های ناشی از ضعف مالی یا عدم توان اجرایی آن‌ها جلوگیری شود. این امر نه تنها ریسک‌های مالی پروژه را کاهش می‌دهد بلکه احتمال اختلافات قراردادی و دعاوی حقوقی را نیز به طور محسوسی کاهش می‌دهد. سواد مالی همچنین به بهبود تصمیم‌گیری‌های استراتژیک و مدیریتی در حوزه قراردادهای پیمانکاری کمک می‌کند. مدیرانی که با ابزارهای مالی و شاخص‌های تحلیلی آشنا هستند، می‌توانند تصمیمات مبتنی بر داده‌های واقعی اتخاذ کنند و سیاست‌های بهینه برای مدیریت منابع و کاهش ریسک‌ها تدوین نمایند. علاوه بر این، شناسایی ابزارهای پوشش ریسک مانند بیمه‌ها و ضمانت‌نامه‌های بانکی، جزو توانمندی‌هایی است که سواد مالی فراهم می‌آورد و باعث افزایش امنیت قراردادهای و کاهش آسیب‌پذیری شهرداری در برابر نوسانات مالی و پروژه‌ای می‌شود.

همچنین بررسی ادبیات نشان می‌دهد که ارتباط بین سواد مالی و شفافیت مدیریتی قوی است. مدیران با دانش مالی بالاتر، قادر به گزارش‌دهی دقیق، کنترل هزینه‌ها و ارائه اطلاعات مالی شفاف به ذی‌نفعان هستند. این امر نه تنها اعتماد عمومی و سازمانی را افزایش می‌دهد بلکه موجب می‌شود شهرداری‌ها در مدیریت پروژه‌های پیمانکاری موفق‌تر عمل کنند و منابع مالی محدود با کارایی بیشتری مورد استفاده قرار گیرند. با توجه به یافته‌های مروری، مشخص شد که کمبود آموزش مالی و ضعف در توسعه مهارت‌های مالی مدیران، یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد ریسک در قراردادهای پیمانکاری شهرداری‌ها است. بنابراین، برنامه‌های آموزشی هدفمند و ارتقای سواد مالی کارکنان و مدیران، به عنوان یک راهبرد کلیدی در کاهش ریسک‌های مالی و افزایش بهره‌وری پروژه‌ها شناخته می‌شود. با توجه به تحلیل‌های انجام شده در این مطالعه، می‌توان نتیجه گرفت که سواد مالی یکی از عوامل تعیین‌کننده در کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها است. توانایی درک مفاهیم مالی، تحلیل بودجه، مدیریت منابع و ارزیابی توان پیمانکاران، باعث کاهش ریسک‌های مالی، اجرایی و حقوقی پروژه‌ها می‌شود و اجرای پروژه‌های شهری را تسهیل می‌نماید. علاوه بر این، سواد مالی مدیران موجب بهبود شفافیت مالی و گزارش‌دهی، افزایش اعتماد سازمانی و بهینه‌سازی تخصیص منابع محدود شهرداری‌ها می‌گردد. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که استفاده از ابزارهای پوشش ریسک و تصمیم‌گیری مبتنی بر داده‌های مالی، به کاهش آسیب‌پذیری پروژه‌ها کمک شایانی می‌کند. در نهایت، این مطالعه تأکید می‌کند که ارتقای سواد مالی مدیران و کارشناسان شهرداری‌ها باید به عنوان یک اولویت در برنامه‌های توسعه مدیریت شهری و آموزش حرفه‌ای در نظر گرفته شود. با توجه به اهمیت پروژه‌های پیمانکاری و پیچیدگی‌های مالی، اتخاذ سیاست‌های آموزشی و مدیریتی مبتنی بر سواد مالی می‌تواند به بهبود کارایی، کاهش ریسک‌ها و افزایش پایداری مالی پروژه‌های شهرداری منجر شود.

پیشنهادات کاربردی

بر اساس نتایج این مطالعه، چندین راهکار کاربردی برای کاهش ریسک‌های قراردادهای پیمانکاری در شهرداری‌ها از طریق ارتقای سواد مالی پیشنهاد می‌شود:

* برنامه‌های آموزشی هدفمند: طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای مدیران و کارشناسان مالی شهرداری‌ها در زمینه مفاهیم مالی، مدیریت بودجه و تحلیل ریسک، می‌تواند توانایی تصمیم‌گیری دقیق در قراردادهای پیمانکاری را افزایش دهد.

* ارزیابی دقیق پیمانکاران: استفاده از ابزارهای تحلیل مالی و شاخص‌های عملکردی برای بررسی توان مالی و اجرایی پیمانکاران پیش از انعقاد قرارداد، ریسک‌های ناشی از انتخاب پیمانکار ناتوان را کاهش می‌دهد.

* استفاده از ابزارهای پوشش ریسک: بهره‌گیری از بیمه‌ها، ضمانت‌نامه‌های بانکی و قراردادهای تضمین کیفیت، باعث افزایش امنیت پروژه‌ها و کاهش آسیب‌پذیری شهرداری‌ها در برابر نوسانات مالی و تأخیرهای اجرایی می‌شود.

* پیاده‌سازی سیستم‌های اطلاعات مالی شفاف: ایجاد سامانه‌های مالی دیجیتال برای مدیریت هزینه‌ها، بودجه و گزارش‌دهی منظم، موجب افزایش شفافیت و کنترل بهتر منابع مالی می‌شود و امکان نظارت دقیق بر اجرای پروژه‌های پیمانکاری را فراهم می‌آورد.

* تدوین دستورالعمل‌های مدیریتی مبتنی بر سواد مالی: توسعه دستورالعمل‌ها و استانداردهای داخلی برای بررسی و مدیریت قراردادها با تأکید بر تحلیل مالی و ریسک‌سنجی، می‌تواند چارچوبی استاندارد و قابل اتکا برای کاهش ریسک‌ها فراهم کند.

محدودیت‌های پژوهش

این مطالعه با توجه به ماهیت کتابخانه‌ای و مروری خود با برخی محدودیت‌ها مواجه است که در ادامه توضیح داده شده‌اند:

✓ محدودیت دسترسی به داده‌های بومی: برخی گزارش‌ها و اسناد مالی شهرداری‌ها به دلیل محرمانه بودن در دسترس پژوهشگر قرار نگرفته است، که ممکن است بر جامعیت بررسی تأثیر سواد مالی بر ریسک‌ها تأثیرگذار باشد.

✓ ماهیت توصیفی و مروری تحقیق: پژوهش بر اساس منابع ثانویه و مطالعات پیشین انجام شده و شامل جمع‌آوری داده‌های میدانی نیست، بنابراین نمی‌تواند روابط علت و معلولی را به صورت مستقیم اثبات کند.

✓ محدودیت منابع و زبان: تمرکز پژوهش عمدتاً بر منابع فارسی و برخی مقالات انگلیسی بوده است و ممکن است مطالعات بین‌المللی دیگر که در دسترس نبوده‌اند، یافته‌های تکمیلی ارائه کنند.

✓ تفاوت در شرایط شهرداری‌ها: یافته‌ها به صورت عمومی استخراج شده و ممکن است در شهرها یا کشورهایی با شرایط اقتصادی، قانونی و سازمانی متفاوت، کاربرد یکسان نداشته باشد.

با این حال، این محدودیت‌ها فرصت‌های پژوهشی جدیدی برای مطالعات آینده ایجاد می‌کنند؛ از جمله انجام تحقیق میدانی، بررسی تأثیر آموزش سواد مالی در کاهش ریسک‌ها و مقایسه بین شهرهای مختلف برای تعمیم یافته‌ها.

منابع

✓ اسحاقیان درچه، مرتضی، (۱۴۰۳)، بررسی اختلافات رایج بین شهرداری و پیمانکاران پروژه‌های عمرانی و تحلیل ضعف‌های حقوقی در تنظیم قراردادها، اولین همایش بین‌المللی تحولات نوین در علوم تربیتی، روانشناسی و آموزش و پرورش، ارومیه.

✓ پناه پوری، سمیه، (۱۴۰۴)، نقش قراردادهای پیمانکاری در توسعه شهری پایدار و بررسی الزامات حقوقی آن در شهرداری‌ها.

- ✓ تفتیان، اکرم، باقی‌نسب، فرزاد، (۱۴۰۲)، بررسی رابطه سواد مالی و مزیت رقابتی در شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEs) با تأکید بر استراتژی کاهش ریسک تجاری، توسعه و سرمایه، دوره ۸، شماره ۱، صص ۱۶۷-۱۸۷.
- ✓ حسینی، امیر، (۱۴۰۴)، تبیینی بر پیشران‌های پایداری مالی در بستر ارتقا سواد مالی با تأکید بر مدل میک مک، تحقیقات مالی.
- ✓ کریم نیا، سحر، (۱۴۰۱)، نظام مدیریت مالی شهرداری تهران: آسیب‌شناسی و راهکارها در پرتو مطالعه تطبیقی ده شهر لندن، زوریخ، نیویورک، تورنتو، اوکلند، وین، پکن، توکیو، دوی و استانبول، پژوهش‌های حقوقی، دوره ۲۱، شماره ۵۱، صص ۵۱۳-۵۴۴.

- Bajo, E., Barbi, M., & Sandri, S. (2015). Financial literacy, households' investment behavior, and risk propensity. *Journal of Financial Management, Markets and Institutions*, 3(1), 157-174.
- ✓ Bhushan, P., & Medury, Y. (2014). An empirical analysis of inter linkages between financial attitudes, financial behaviour and financial knowledge of salaried individuals. *Indian Journal of Commerce and Management Studies*, 5(3), 58-64.
 - ✓ Braunstein, S., & Welch, C. (2002). Financial literacy: An overview of practice, research, and policy. *Fed. Res. Bull.*, 88, 445.
 - ✓ Chalmers, J., & Davis, G. (2001). Rediscovering implementation: Public sector contracting and human services. *Australian Journal of Public Administration*, 60(2), 74-85.
 - ✓ Das, S., & Mahapatra, S. K. (2023). The Big Three of Financial Literacy: Analyzing its Influences on Financial Well-being. *FWU Journal of Social Sciences*, 17(2).
 - ✓ Deepak, C. A., Singh, P., & Kumar, A. (2015). Financial literacy among investors: Theory and critical review of literature. *International Journal of Research in Commerce, Economics & Management*, Volume, (5).
 - ✓ Farrell, A., & Sunindijo, R. Y. (2022). Overcoming challenges of early contractor involvement in local government projects. *International Journal of Construction Management*, 22(10), 1902-1909.
 - ✓ FARUKU, S., USMAN, B., & DANJUMA, J. (2025). IMPACT OF FINANCIAL LITERACY ON THE PERFORMANCE OF SELECTED FASHION DESIGN SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN MUNICIPAL AREA COUNCIL FCT ABUJA. *ABUJA JOURNAL OF BUSINESS AND MANAGEMENT*, 3(2).
 - ✓ Gao, Y., Rojasavachai, R., Rouxelin, F., & Yang, L. (2025). Financial Illiteracy as a Systemic Risk: Implications for Household Resilience and Portfolio Vulnerability. Available at SSRN 5160868.
 - ✓ Gjaerum, A. (2025). Digital transformation in local government—unpacking challenges in buyer-provider relations. *Transforming Government: People, Process and Policy*.
 - ✓ Golchini, J. R., Mortazavi, A., & fallah Khariki, M. (2025). Legal and Economic Analysis of Municipal Contracts Regarding Urban Services. *Interdisciplinary Studies in Society, Law, and Politics*, 4(1), 137-140.
 - ✓ Iossa, E., & Martimort, D. (2016). Corruption in PPPs, incentives and contract incompleteness. *International journal of industrial organization*, 44, 85-100.
 - ✓ Karanina, E., & Kartavyh, K. (2019). Risk-based assessment model of the state and municipal procurement system. In *E3S web of conferences* (Vol. 110, p. 02090). EDP Sciences.
 - ✓ Kocoglu, E. (2021). Overview of concepts covered financial literacy in education. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, 23, 47-50.
 - ✓ Korkmaz, A. G., Yin, Z., Yue, P., & Zhou, H. (2021). Does financial literacy alleviate risk attitude and risk behavior inconsistency?. *International Review of Economics & Finance*, 74, 293-310.

- ✓ Lane, J. E. (2001). From- long term to short- term contracting. *Public Administration*, 79(1), 29-47.
- ✓ Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- ✓ McKenzie, V. M. (2009). The financial literacy of university students: A comparison of graduating seniors' financial literacy and debt level. University of South Florida.
- ✓ Mensah, M. O. (2024). The Mediating Effect of Financial Literacy on Blockchain Technology Application and Financial Risk: Insight from Ghanaian Professionals Toward Policy Recommendations. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 14(6), 239.
- ✓ Mrak, M. K., Vretenar, N., & Antonic, J. J. (2016). Procurement at local government level-issues and controversies. *Int'l Pub. Admin. Rev.*, 14, 49.
- ✓ Naveed, M., & Ali, S. (2024). Does Risk Tolerance Mediates the Relationship Between Financial Literacy and Financial Wellbeing During COVID-19: Empirical Evidence From an Emerging Economy. *SAGE Open*, 14(4), 21582440241297065.
- ✓ Obeng, S., Iyelolu, T. V., Akinsulire, A. A., & Idemudia, C. (2024). The role of financial literacy and risk management in venture capital accessibility for minority entrepreneurs. *International Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 6(7), 2342-2352.
- ✓ Oehler, A., & Horn, M. (2023). Households' Decision on Capital Market Participation: What Are the Drivers? A Multi-Factor Contribution to the Participation Puzzle. *Financial Services Review*, 31(4), 283-305.
- ✓ Ogunola, A. A., Sonubi, T., Toromade, R. O., Ajayi, O. O., & Maduakor, A. H. (2024). The intersection of digital safety and financial literacy: Mitigating financial risks in the digital economy. *International Journal of Science and Research Archive*, 13(02), 673-691.
- ✓ Özdemir, B. (2022). Financial literacy in education process: Literature study. *The Universal Academic Research Journal*, 4(2), 64-70.
- ✓ Paraskeva, S., & Tsoufias, G. T. (2025). Mitigating risks in public procurement. *Journal of Public Procurement*, 25(1), 140-176.
- ✓ Raman, D (2024). A STUDY ON FINANCIAL LITERACY OF EMPLOYEES WITH REFERENCE TO TEAMPRO HR AND IT SERVICES LTD. *International Scientific Journal of Engineering and Management*. <https://doi.org/10.55041/isjem01914>.
- ✓ Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of consumer affairs*, 44(2), 276-295.
- ✓ Sutter, M., Weyland, M., Untertrifaller, A., & Froitzheim, M. (2020). Financial literacy, risk and time preferences-results from a randomized educational intervention (No. 2020-27). *Working Papers in Economics and Statistics*.